

МА Петр Халоупка,
Регионални музеј у Литомишлу
chaloupka@rml.cz

Оригинални научни рад
Примљен: 6.2.2026.
Прихваћен: 8.4.2026.

Др Ондреј Војтјеховски,
Институт за историју,
Филозофски факултет Карловог универзитета у Прагу
ondrej.vojtechovsky@ff.cuni.cz

Породица Бајлони и њени корени у чешком граду Литомишлу¹

Апстракт: Од друге половине 19. века до средине 20. века, чланови породице Бајлони припадали су пословној елити Београда и Србије. Овај чланак испитује корене породице у чешком граду Литомишлу, реконструирајући породичне односе и околности које су пратиле одлазак чланова породице и других рођака и земљака из Литомишла у Србију 1850-их. Чланак такође прати и успешан пословни процват породице Бајлони у Србији у области млинарства, угоститељства и пиварства, као и њихов друштвени успон. Фокусира се пре свега на то како су Бајлонијеви и друге сродне породице чешког порекла, које су се населиле у Београду, одржавале везе са Чешком и свест о свом чешком пореклу у наредним генерацијама. Чланак се заснива на изворној грађи, укључујући чешке регионалне архиве и савремену чешку књижевност, мемоаре и путописе чешких посетилаца Београда.

Кључне речи: Породица Бајлони, Чешка, Литомишл, досељеништво у Србију, Чеси у Београду, породичне везе, миграције, пословање, пиварство

¹ Са чешког превео О. Војтјеховски.

Судбина истакнуте српске пословне породице Бајлони (Bailoni, Bailony)² заборављена је у Србији и практично је непозната у Чешкој и граду Литомишлу (Litomyšl), одакле су пореклом. У српској литератури они се, на пример, помињу код Ненада Лукића,³ који проучава историју пиварства.⁴ У чешкој литератури, укључујући регионалну литературу из Литомишла, не постоји кохерентан текст на ту тему.⁵ Овај чланак стога покушава да попуни празнине у нашем тренутном знању – обухвата италијанско-чешке корене породице, њихов успех у Србији и њихове контакте са чешким (литомишљским) окружењем.

Литомишл у источној Чешкој (Бохемији) први пут је стекао значај у 12. веку, када је основан премистратсенски манастир. У 13. веку добио је статус града, а у 14. веку ту је успостављена бискупија, која је престала да постоји током Хуситских ратова. Град је поново процветао у 15. и 16. веку, када је припадао поседима значајних племићких породица Костка из Поступице и Пернштејн. Прва је подржавала протестантску Цркву Чешке браће, док је друга у Литомишлу изградила велики ренесансни дворца, који и данас представља доминантну карактеристику града. Међутим, у 19. веку, Литомишл је заобила изградња главне железничке пруге, што је значило да је град у великој мери задржао свој историјски карактер, али и да је почео да заостаје за другим градовима, који су га брзо престигли. Ипак, на прелазу 18. у 19. век је био један од најважнијих културних центара у чешким земљама, углавном захваљујући штампарској традицији, која датира још од 1503. године, и својој чувеној Пијаристичкој гимназији повезаној са Филозофским институтом (основаној 1640. године).⁶

²Чешки правописни облици имена Бајлони знатно су варирали: најчешће се користио оригинални италијански „Bailoni“ или „Bailony“, али су се јављали и други облици, чак и „Bejlonu“ и слично. Стога овај чланак користи устаљену српску транскрипцију.

³Желели бисмо да захвалимо Ненаду Лукићу на помоћи у нашем истраживању, као и Милану Фурсту, председнику Чешке беседе у Београду.

⁴Ненад Лукић. „Парна пивара „Игњач Бајлони и синови“ 1888–1946“, *Наслеђе*, 16, (Крушевац, 2015), стр. 123–138; Ненад Лукић, *Три века пиварства у Београду*, Каталог изложбе, (Београд: Музеј науке и технике, 2019).

⁵Породица Бајлони се помиње и у савременој литератури, нпр. код Јозефа Здењка Раушара Jozefa: Josef Zdeněk Raušar, *Vzpomínky na Srbsko z let 1884–1897 a naše krajany v něm*, (Praha, 1932). Ови мемоари су такође коришћени као извор за стручну литературу, која помиње и породицу Бајлони: Václav Žáček i dr. *Češi a Jihoslované v minulosti. Od nejstarších dob do roku 1918*, (Praha: Svoboda, 1975), 395; Jan Pelikán i dr. *Dějiny Srbska*, 2. vyd., (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013), 581.

⁶Значење Литомишла и његов статус у чешком друштву такође су се одразили у значајном интересовању историчара за његову историју. У 17. веку, будући моравски историчар Томаш Пешина из Чехорода (Tomáš Pešina z Čechorodu, 1629–1680) служио је овде као католички декан. Био је заинтересован за локалну историју и прикупио је низ извора о њој у свом рукопису *Memorabilia Litomisslensia*. Вероватно најстарији покушај свеобухватне историје града је рукописни рад литомишлског трговца Јана Президента из 1790. године, *Památky litomyšlské mnohé od nejstarších časův až do roku 1790* [Литомишљске знаменитости од најранијих времена до 1790. године]. Аутор

Иако је Литомишл смештен у унутрашњости, налазио се на чешко-немачкој језичкој граници, јер се налазио поред тзв. немачког језичког острва око градова Свитави (чеш. Svitavy, нем. Zwittau) и Моравска Требова (чеш. Moravská Třebová, нем. Mährisch Trübau). Изузев тога, села насељена Немцима налазила су се и у непосредној близини града. Ипак, Литомишл је задржао свој чешки карактер, а немачки језик није значајно продро у свакодневни живот града, чак ни током политике германизације у време владавине цара Јозефа II.

Иако се локална урбана елита често „немчила“, убацујући у говор немачке изразе, град је ипак постао један од центара чешког националног препорода у првој половини 19. века. Овде су радили неки од њених водећих представника, као што су писци Магдалена Добромила Ретигова (Magdalena Dobromila Rettigova), Божена Њемцова (Božena Němcová), Јан Неруда, а касније и аутор обимних историјских романа Алојз Јирасек (Alois Jirásek), који је у свом делу *Филозофска историја* (1878)⁷ овековечио услове живота у Литомишлу у првој половини 19. века. Град је такође био родно место композитора Беджиха Сметане (Bedřich Smetana) (1824–1884), који је био син закупца локалне пиваре. Упркос утицају немачког језика на више класе, те продору у администрацију и образовање, град је већ пре 1848. године интегрисао имигранте нечешког порекла. Употреба чешког језика и чешког идентитета ускоро су прихваћени не само од Немаца, него и од нових становника из удаљенијих региона. Италијанске занатлије ангажоване на изградњи ренесансног замка или барокних

прве штампане историје био је Франтишек Јелинек, месар из Литомишља и изванредан самоучки историчар: Frantisek Jelínek. *Hystorie města Litomyssle*, I–III, (Letomyšl, 1838–1845). Први том о најстаријој историји града под утицајем је фалсификата моравског историчара Антоњина Бочка, дипломираног на филозофском институту у Литомишлу, који је на тај начин покушао да „обогати“ чешку историју. Међутим, остали томови и данас представљају вредан извор информација. Почетком 20. века, Антоњин Томичек, поштански службеник и аматерски историчар из Литомишља, замислио је дело од осам томова под називом *Litomyšlsko* [Литомишљска регија]. Нажалост, објављена су само два тома – поред рада о литомишлском дијалекту, то је била најстарија историја града детаљно обрађена од стране аутора из Литомишља, музиколога и историчара, будућег комунистичког министра, професора Здењка Неједлог: Zdeněk Nejedlý. *Dějiny města Litomyšle a okolí. Díl první až do roku 1421* (Litomyšl: Muzejní spolek v Litomyšli, 1903). Он је такође аутор обимне синтезе која обухвата целу историју Литомишља, иако није тако прецизна као претходно дело: Zdeněk Nejedlý. *Litomyšl. Tisíc let života českého města* (Litomyšl: Výstavní výbor města Litomyšle, 1934). Ово дело имало је и друго издање 1954. године. Градоначелник и лекар Франтишек Лашек такође се бавио историјом Литомишља: František Lašek. *Litomyšl v dějinách a výtvarném umění* (Litomyšl: J. R. Veselík, 1946). У наредним годинама објављен је низ антологија о историји града, али тек књигом Милана Скрживанека, објављеном поводом 750. годишњице успостављања статуса града Литомишља, Литомишл је добио обимну, научно написану синтезу: Milan Skřivánek. *Litomyšl 1259–2009, město kultury a vzdělávání* (Litomyšl: Město Litomyšl, 2009).

⁷ Роман је 1921. издат на српско-хрватском језику: Alojz Jirásek, *Filozofska historija*, (Bački Petrovac: Deoničarsko Društvo, 1921).

Јакубова друга супруга, Аполена Вахова (Váchová, 1779–1827), рођена Кецова, кћи произвођача чарапа и удовица кључара, родила је Јана (1808–1882), који је касније постао кожар у оближњем немачком селу Опатов (Abtsdorf), и **Игнаца** (Ignác, 1811–1875). Игнац је такође постао кожар као и његов отац и 1833. године оженио се Барбором Њемецовом (Němcová, 1806–1865), ћерком млинара. Имали су деветоро деце, али су само четири сина преживела до одрасле доби и отишла са њима у Србију.⁹

У чешком окружењу и кроз бракове са локалним девојкама, првобитно италијанска породица врло брзо је постала чешка. Породица је припадала грађанско-занатској класи, али, колико знамо, њени чланови нису оставили значајан траг у друштвеном животу града. Међутим, то није био случај у револуционарној 1848. години, када су чланови породице активно учествовали у догађајима у Литомишлу.¹⁰

Незадовољство апсолутистичким режимима широм Европе достигло је врхунац 1848. године. Чеси нису били изузетак. У Литомишлу је Антоњин Њемец (Antonín Němec, 1808–1881), млинар из једног млина који су поседовали племићи, био главни вођа незадовољних заједно са Јозефом Бухтелеом (Josef Buchtele). Постао је поручник у литомишљској Грађанској народној гарди, а изабран је и за члана Чешког земаљског сабора (чеш. *Český zemský sněm*). Он је подстакао тензије између Чеха и Немаца (или пронемачки настројених грађана) у граду када је једном странцу са капута скинуо франкфуртску тробојку¹¹.¹² Њемец је постао водећа личност тзв. грађанског одбора, који је од досадашње градске управе (*magistrata*) преузео контролу над градом.¹³ Члан тог револуционарног комитета

⁹ Извор чешких биографских података у овом чланку су регистри парохија Литомишл и Опатов, који се чувају у Збирци регистара Источночешке регије, Државног регионалног архива у Храдцу Кралове. Извор српских биографских података су биографије из заоставштине Игнаца (Игњата) Бајлонија (Историјска документација БИП-а, Документи из заоставштине Игњата Бајлонија), чије нам је копије уступио Ненад Лукић. Поред тога, подаци са породичних гробница породице Бајлони у Београду и Малом Црнићу, те породично стабло у власништву Радослава Крецловића (Н. Лукић, *Три века тиварства у Београду*, стр. 102) и резултати генеалогског истраживања *Marie Thiollier Ernoult's Family Tree*, URL: <http://gw.geneanet.org/cybergenes?lang=en&m=N&v=Vajloni> (прист. 27. августа 2025.).

¹⁰ О збивањима у Литомишлу током револуционарне 1848. године више у: Ivo Plecháček, „Litomyšlská národní garda v roce 1848“, *Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle a okolí, K 700. výročí povýšení Litomyšle na město v roce 1959*, (Pardubice, 1959), str. 149–173.

¹¹ У то време се у Франкфурту одржавала Општенемачка скупштина, док су Чеси, који су добили позив преко свог националног вође Франтишка Палацког, одбили да присуствују.

¹² Otto Urban, *Česká společnost 1848–1918*, (Praha: Svoboda, 1982), str. 32–44.

¹³ Градски комитет из 1848. био је револуционарна институција, односно није био званично (законско) тело. Биографија *Породица и фирма Бајлони* (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а) наводи да је И. Бајлони био члан првог званичног градског одбора 1850. године, што је нетачно. (Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, *Mezifondový soubor kronik, Kronika města Litomyšle, (1848) 1851–1914*, sign. KR–33, fol. 11b, 24b–26.)

постао је и Њемецов зет, муж његове сестре, Игнац Бајлони, који је у то бунтовничко време користио и другу чешку верзију свог крсног имена, Хинек (Hunek). Изузев тога, Бајлони се у чину десетара придружио грађанској народној гарди.

Литомишљска гарда је учествовала у неуспелом прашком устанку у јуну, али се кући вратила нехеројски, јер је минимално учествовала у борбама. Из Прага се повукла пре предаје побуњеника тако да су се њени чланови неприметно придружили погребној поворци која је напуштала град. О учешћу Игнаца у том подухвату и његовом личном доприносу револуцији немамо никаквих извора на располагању. У изворима се помиње само Игнацов полубрат Јозеф Бајлони као један од оних који су после слома револуције протествовали против накнадних покушаја власти да ограниче права Грађанске гарде. Присталице неограничене монархијске власти су, уз помоћ војске, на крају угушиле све напоре за промене широм Хабзбуршке монархије. Након тога уследило је прогоњење вођа револуције. Међу многобројним осуђеним револуционарима нашле су се и вође револуције у Литомишлу, Јозеф Бухтеле и Антоњин Њемец, који су осуђени и затворени 1850. године.¹⁴ Према доста улепшаној породичној традицији, Њемец је био осуђен на смртну казну, коју је његова супруга успела да спречи када је са двоје деце молила за помиловање током аудијенције код цара Франца Јозефа I.¹⁵ У стварности, Њемец је добио релативно благу казну и пуштен је из затвора 1851. године,¹⁶ након чега је одлучио да се са породицом пресели у Србију у потрази за бољим животом.

Између Литомишла и Србије

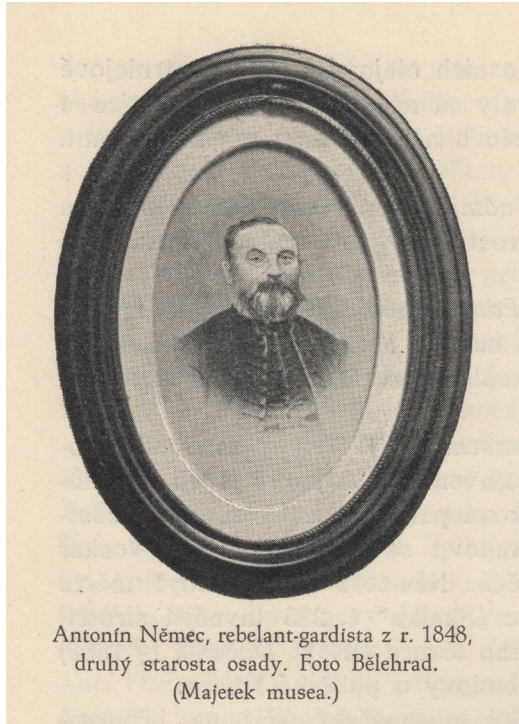
Педесетих година 19. века, у периоду познатом као Бахов апсолутизам (по аустријском министру унутрашњих послова Александеру Баху), почела је и чешка емиграција у Србију. Неколико појединаца било је већ активно у Србији од 1840-их, попут Франтишека Александра Заха (František Alexandr Zach, 1807–1892), војног теоретичара, оснивача и каснијег директора београдске Артиљеријске школе, а потом и Војне академије; Јана Неволе (1812–1903), архитекте и пројектанта прве монументалне зграде у Београду, Капетан Мишиног здања; и Јана Машина (1820–1885), лекара и каснијег дворског лекара српске

¹⁴ Milan Skřivánek, *Litomyšl 1259–2009, město kultury a vzdělávání* (Litomyšl, 2009), s. 214–225; Zdeněk Nejedlý, *Litomyšl. Tisíc let života českého města*, s. 113, 117, 118.

¹⁵ *Стариј Антон Њемец*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 1.

¹⁶ Суђено му је за високу издају, која није доказана. Стога је осуђен на само девет месеци затвора због насиља над регионалним комесаром, који је у априлу 1849. године покушао да изврши претрес његових млинова. (Ivo Plecháček, „Litomyšlská národní garda v roce 1848“, *Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle a okolí, K 700. výročí povýšení Litomyšle na město v roce 1959*, (Pardubice, 1959), s. 169.)

владарске породице. У наредним годинама број Чеха који су стизали у Србију кретао се у десетинама, а можда и стотинама. Након пораза револуције 1848. и 1849. године, неки од ових миграната били су мотивисани не само личним и професионалним разлозима, већ и политичким. Једна таква личност био је свакако Јозеф Мејснер (Josef Meissner, 1828–1893), учесник борби на прашким барикадама, који је дошао у Београд по позиву Франтишека Заха да постане приватни учитељ у породици Јанка Шафарика (Janko Šafařík), још једног чешког научника (словачког порекла) који је учествовао у оснивању неколико српских научних институција.¹⁷ Стога је прилично вероватно да се управо у том контексту након изласка из затвора и литомишљски „револуционар“ Антоњин Њемец преселио у Србију.

Слика 2. Портрет Антоњина Њемеца. (Музеј Литомишља)

¹⁷ Међутим, након неког времена, због непожељног интересовања аустријског конзула, Мејснер је наставио пут у Бугарску и није се вратио у Србију до 1863. године, када је радио у Народној библиотеци у Београду и био један од водећих организатора локалне чешке заједнице. (Václav Žáček a kol. *Češi a Jihoslované v minulosti*, s. 396, 398–399.) Јозеф Здењек Раушар помиње и одређеног „чичу“ Мелтнера, који се такође борио на прашким барикадама 1848. године, након чега га је Франтишек А. Зах довео у Београд и запослио на Војној академији као лабораторијског асистента. (J. Z. Raušar, *Vzpomínky na Srbsko*, s. 57.)

Њемец се прво на кратко населио у Београд, а затим је радио у млину Гаврила Рашића у Бабушинцу на Млави. Свидело му се то подручје, а сазнао је и да је кнежев млин у суседном Братинцу био на располагању за закуп, те није оклевао да се осамостали. Договорило је десетогодишњи закуп, уз сагласност да првих пет година уместо плаћања кирије улаже у млин. Њемец је испоштовао споразум и модернизовао је млин, у који је запослио и своје сународнике.¹⁸

Антоњин Њемец је 1862. године дошао у Београд да са сином Антоњином (рођеним 1838. године) под брдом Смутековац оснује нови млин.¹⁹ Купио је опрему у Чешким земљама, а наручио је и парну машину из Решице у Банату, за коју се тврди да је била прва у Србији. Међутим, његов син Антоњин је умро од великих богиња у Решици. Њемец је у рад пустио најсавременији млин у земљи. Смрт сина тешко га је погодила, па је на крају одлучио да се врати у свој родни град у Чешкој. Млин је пренео на Франтишка Вшетечку (?–1905), професора на београдској Војној академији, са којим је његова кћи Ружена (чеш. Růžena, нем. Roza, 1839–1921) била у браку.²⁰ Њемец је у Литомишлу изградио гостионицу „У Хрозну“ (Код грожђа). Поред тога, вратио се и јавном животу, те је од 1873. био окружни начелник, а од 1875. градоначелник града-насеља Литомишл. На оба положаја остао је до смрти 1881. године. Интересантно је поменути да су га, током изборне кампање, његови противници лажно оптуживали да се вратио из Србије јер је био умешан у атентат на српског кнеза Михаила Обреновића 1868. године.²¹

Током револуције 1848. године браћа Јозеф и Игнац Бајлони били су мање истакнути од свог шурака Антоњина Њемеца, па су избегли прогон. Међутим, Игнац Бајлони (у Србији је користио крсно име Игњат, 1811–1875) је био незадовољан својим извором прихода и одлучио је да напусти Чешку. Размишљао је о пресељењу у Сједињене Америчке Државе, али га је шурак Антоњин Њемец убедио да уместо тога изабере Србију. И тако су 1855. године Игнац и његова супруга Барбора (у Србији користила је крсно име Варвара, 1806–1865) са четворицом синова кренули за Београд. Сместили су се на Топчидерском брду, где је Игнац наставио да се бави истим занатом као у Литомишлу – кожарством.

¹⁸ *Стариј Антон Њемец*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 1.

¹⁹ Ово име је том месту дала гостионица, коју је под Топчидерским брдом основао и водио претходник породице Бајлони у угоститељству, Чех Линдржих Смутек (чеш. Jindřich, нем. Najnřih). Седамдесетих година гостионицу и околну земљиште купио је Ђорђе Вајферт, који је овде изградио своју пивару. (J. Z. Raušar, *Vzpomínky na Srbsko*, s. 28.; Branislav Nušić, *Beogradske kafane*, URL: https://www.kodkicosa.com/beogradske_kafane.htm (прист. 29. јануара 2026.))

²⁰ *Стариј Антон Њемец*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 1.

²¹ František Lašek, *Oživené litomyšlské paměti*, (Litomyšl, 1940), s. 75; Z. Nejedlý, *Litomyšl*, s. 160.

Додатни новац је зарађивао узгајајући поврће. Након само две године, цела породица стекла је српско држављанство.²²

Најстарији син Игнаца, Јакуб-Јаков (1839–1902), завршио је три године гимназије у Литомишлу,²³ затим се обучио за бачвара у Бечу и радио за Кинцла, бачвара у Београду. Други син, Антоњин-Антон (1841–1900), отишао је код свог ујака Њемеца да научи млинарски занат. Трећи син, Јан-Јован (1846–1872), дипломирао је на Војној академији, али је умро млад након пада са коња. Четврти син, Вацлав-Васа (1848–1891), помагао је оцу у послу.²⁴

Предузимљив Антон Њемец купио је недовршену зграду на Топцијској пијаци²⁵ у Београду, коју је довршио и 1858. године продао Игњату Бајлонију. Тако је настала чувена Бајлонијева гостионица. У приземљу и на првом спрату налазиле су се велике сале које су служиле за забаву, концерте и свадбене пријеме. Чешко народно друштво „Лумир“ такође се овде састајало.²⁶ Игнац и његови синови Јаков и Васа радили су као конобари у ресторану. Кухињом је управљала Јаковава супруга Марија, рођена Валоухова (Valouchová, 1840–1878). Њен отац, првобитно пекар у Литомишлу, а касније градски службеник, био је члан револуционарне народне гарде 1848. године, и драмски писац и аматерски глумац Јозеф Валоух (Josef Valouch, 1811–1888), суоснивач певачког друштва „Властимил“. Марија је била укључена у културни живот у Литомишлу – била је кума на освећењу заставе друштва „Властимил“ 1863. године и наступала је у аматерском позоришту.²⁷ У Србију је вероватно дошла захваљујући свом стрицу, београдском књижару Вавржинцу Валоуху (види доле). Јаковава друга супруга такође је била из Литомишла. Наиме, он је 1880. године отпутовао у завичај да се ожени ћерком локалног тапетара, Маријом Богушовском (1847–1882). Венчани кум био му је ујак, тада већ повратник из Србије, Антоњин Њемец. Маријин отац Вацлав Богушовски (Bogušovský), који је сахрањен у гробници Бајлонија, такође се преселио у Србију. Јаковава трећа супруга била је Вацлавова друга кћи, Лудмила Богушовска (1838–1908).

²² *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 1–2.

²³ Josef Štěpánek, *Dějiny s. k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, (Litomyšl, 1894), s. 238.

²⁴ *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 1; *Игњат Бајлони и синови*, (машинопис, око 1950, Историјска документација БИП-а), стр. 1.

²⁵ Данас Хајдук Вељков венац.

²⁶ J. Z. Raušar, *Vzpomínky na Srbsko*, s. 56–60.

²⁷ Z. Nejedlý, *Litomyšl*, s. 168.

Слика 3. Јакоб Бајлони, ауторство приписано Николи Малојевићу.
(Историјски музеј Србије)

Породица Бајлони је просперирала у угоститељству и ускоро је почела да стиче додатну имовину. Они су сву имовину коју су поседовали држали по обичајима старословенских заједница, односно, као једна велика породица (задруга). Сви су се бринули о свом делу заједничког посла, а делили су и приходе и губитке. Овакав облик поседа није постојао у Чешкој, где је наследник занатлија, обично најстарији син, наслеђивао радњу и читаву непокретну имовину, али уз обавезу да мора да исплати своју браћу и сестре. Бајлонијеви су до 1870. године водили гостионицу, да би је потом дали у закуп. Међутим, Јаков и његова породица су наставили да живе у згради гостионице.²⁸

²⁸ *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 2; *Игњат Бајлони и синови*, (машинопис, око 1950, Историјска документација БИП-а), стр.

Слика 4. Марија Бајлони, непознати чешки сликар.
(Историјски музеј Србије)

Породица Бајлони брзо је постала значајни сегмент заједнице Чеха у Београду и учествовала је у њеном друштвеном и културном животу. Током 1880-их година ова заједница је, према извештајима, бројала око три стотине људи. Била је друштвено веома разнолика, састојала се од богатих предузетника, државних службеника и радника, те се да закључити да нису правили разлике између себе. Поред породице Бајлони, и горе поменута сродна породица Вшетечка такође је припадала чешкој елити (види доле за више детаља).²⁹ Током девете деценије 19. века тројици најважнијих чешких предузетника у Београду придружио се

1; Vuk Petrović, *O Česima i njihovim potomcima u Srbiji južno od Save i Dunava*, (Beograd: Češka beseda, 2015), str. 17–18.

²⁹ J. Z. Raušar, *Vzpomínky na Srbsko*, s. 56–58.

и архитекта и грађевински предузетник Франтишек Неквасил (1843–1913), који је био ангажован на изградњи пруга и железничких станица у Србији. Он је 1886. године завршио изградњу хотела „Славија“ у Београду, који је ускоро постао друштвено и културно средиште чешке заједнице.³⁰

Велики млинари

Игњат Бајлони је 1866. године закупио некадашњи Њемецов млин у Братинцу и поверио га свом сину Антону, који се за млинара обучио код свог ујака и у иностранству. Помагао му је млађи брат Васа. Када је закуп истекао 1869. године, породица је купила напуштenu воденицу у Малом Црнићу, такође на реци Млави, свега неколико километара узводно од Њемецове воденице. Тамо су изградили нову двоспратну зграду у оквиру које је уграђена и прва воденица са турбином у Србији.³¹

Током Српско-турских ратова од 1876. до 1878. године, млин је непрекидно радио, јер је био главни добављач брашна за српску војску. У њему се, такође, налазио и главни магацин из којег се брашно распоређивало на потребне локације. Антон и Васа Бајлони су своју војну дужност испуњавали радећи у млину, док је Јаков Бајлони служио као коњаник у генералштабу у Делиграду. Кнежевина Србија је на Берлинском конгресу 1878. године стекла независност, а фирми Бајлони се и званично захвалила за помоћ.³²

Млинарска фирма „Игњат Бајлони и синови“ постала је једна од највећих на Балкану и имала је складишта широм Србије. Њено бело брашно успешно се такмичило са раније увозним брашном из Сегедина и Пеште. Млин је држао педесет пари коња за превоз на велике удаљености, док су за локални превоз биле довољне воловске запреге. Иако су кола путовала у групама како би избегла нападе разбојника, ово није увек одраћало разбојнике од напада. Бајлонији су извозили брашно и преко турске границе до Скопља и Солуна. Млин је био најпрометнији после жетви и током сувог и мразног времена, када други млинови нису могли да раде. Јаков је био задужен за посао. Поред вођења млина, Антон се бавио и пољопривредом и био је један од оснивача „Српског пољопривредног друштва“, а засадио је и виноград у близини млина. Поред тога, гајио је краве и свиње и слао их у Будимпешту на продају. У згради су се, поред млина, налазиле још и месара, пуница, пекара, продавница и кафана. Антон је

³⁰ Ibid., s. 50, 70, 79–80; Iva Paštrnáková, „České a slovenské vplyvy na kultúrny vývoj Srbska koncom 19. storočia“, *Slovanský přehled*, 2008, 94 (2), s. 294–298.

³¹ *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 2–3; *Игњат Бајлони и синови*, (машинопис, око 1950, Историјска документација БИП-а), стр. 2.

³² *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 3–4.

помогао да се 1885. године у Малом Црнићу отвори и основна школа, а 1892. године да се изгради нова црква у српско-византијском стилу.³³ Он се оженио се Аном Тоболаровом (Анна Tobolářová, 1842–1896), такође из Литомишља, која је била нећака Антона Њемеца.

Млин је био домаћин чак две краљевске посете – Александра Обреновића 1896. и Петра I Карађорђевића 1904. године. Краљ Петар I је обишао млин и његову опрему и присуствовао свечаном ручку са својом пратњом.³⁴

Након Антонове смрти, млин је водио његов син Јарослав (1874–1923), који је, суочивши се са растућом конкуренцијом, 1902. године модернизовао млин. Међутим, стално одлагање изградње железнице доносило му је проблеме. Први воз је стигао у Мало Црниће тек 1911. године, те млин никада није успео да поврати свој изгубљени положај на српском тржишту брашна.³⁵

Током Првог светског рата, 1916. године, млин су заузеле бугарске снаге, па је породица Бајлони на неко време отишла у избеглиштво у Француску. Захваљујући извозу брашна Дунавом, након рата је дошло до економског раста, али је млин изгорео у пожару августа 1921. године. Након поправки и модернизације, „мали млин“ је пуштен у рад 1922. године, а годину дана касније и „велики млин“. Јарослављев син Антон (1901–1996) преузео је пословање млином. Међутим, како се 1925. године завршио период процвата млинарског заната, и рад млина породице Бајлони је морао да буде смањен.³⁶ Становници Малог Црнића и даље се са поштовањем сећају породице Бајлони, не само зато што су становништву пружали посао (запошљавали су око педесет људи), већ и зато што нису правили разлике међу њима. Након Другог светског рата, млин је национализован и радио је као млин „Млава“ у оквиру пољопривредне задруге. Престао је с радом током деведесетих година 20. века и коначно банкротирао 2002. године. Године 2013. га је преузела општина Мало Црниће.³⁷

Породица Бајлони је 1883. године купила и млин на парни погон на Топчидерском друму у Београду. Вацлаву-Васи, који је био у сенци своје браће, поверена је управа над млином. И он је имао супруге пореклом из Литомишља

³³ *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 4–6; *Игњат Бајлони и синови*, (машинопис, око 1950, Историјска документација БИП-а), стр. 2.

³⁴ *Препис*, (рукопис, око 1921, Историјска документација БИП-а), стр. 7; D. A., „Kraljev put“, *Politika*, 6. април 1904, стр. 2.

³⁵ *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 7; *Игњат Бајлони и синови*, (машинопис, око 1950, Историјска документација БИП-а), стр. 6.

³⁶ *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 7–8; *Игњат Бајлони и синови*, (машинопис, око 1950, Историјска документација БИП-а), стр. 6.

³⁷ Eна Mirković, *Mlin „Ignjat Bajloni i sinovi“ u Malom Crniću*, [Godišnji rad Požarevacke gimnazije], (Požarevac: Gimnazija u Požarevcu, 2003), str. 7–8; *Prvi parni mlin na Balkanu*. URL: <http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2002/11/09/srpski/SR02110805.shtml> (прист. 12. маја 2017); G. M. Zorić, *Malo Crnice: Bajlonijev mlin opet melje*. URL: <http://www.novosti.rs/vesti/srbija.73.html:422412-Malo-Crnice-Bajlonijev-mlin-opet-melje> (прист. 27. августа 2025.)

– Милеву Валожих (Valouhova, Valouchová, 1857–1885), а после њене смрти оженио је њену сестру Ружу. Након Васине смрти, млин је водио његов син Јован (1880–1928) све док зграда није уништена током Првог светског рата. Јован је затим отишао да ради у Мало Црниће. Он је био оснивач Српског трговачког двора и члан управних одбора више организација. Васин млађи син, Михаило (1888–1935) је као потпуковник коњице учествовао у борбама током Балканских и Првог светског рата. Након тога се посветио пословању, али је због неколико одлука донетих без сагласности осталих акционара фирме „Бајлони и синови“ довео компанију у озбиљну кризу 1926. године. Остали акционари су потом откупили његов удео у компанији.

Михаило Бајлони је потом основао „Велокс“, фирму за производњу електричних мотора, која није преживела глобалну економску кризу. Као члан управног одбора, активно је учествовао у пословању „Сава банке“ и „Телеоптика“, прве југословенске фабрике за телефонску, оптичку и прецизну опрему. Био је члан бројних организација, добитник разних одликовања и власник стамбених зграда у Београду. Његови потомци Гордана и Градимир су емигрирали у Лисабон почетком Другог светског рата.³⁸ Међутим, тамо нису успели да добију америчке или британске визе, у чему су им одмагали контакти са бившим председником југословенске владе Миланом Стојадиновићем и немачким капиталом. Име Михајлове ћерке Гордане (1914–1999) појавило се после рата током суђења Драгољубу Дражи Михаиловићу, где је спомињана као сарадница Гестапоа. Спорно је, међутим, да ли је уопште имала времена да буде део квислиншке машинерије, с обзиром да је већ у јулу 1941. године читава породица Бајлони покушавала да добије транзитне визе преко Португала за САД.³⁹

Пивари

Око 1850. године, Филип Ђорђевић је на углу Скадарске и Цетињске улице у Београду изградио пивару под именом „Мала“ или „Филипова“. Године 1871. придружио се новооснованој Првој српској пиварској компанији. Међутим, посао са пивом није био веома успешан, па је 1883. године пивару купио Јан

³⁸ *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 8; *Игењат Бајлони и синови*, (машинопис, око 1950, Историјска документација БИП-а), стр. 3, 6–7; Petrović, *O Česima*, 22.

³⁹ Душко Лопандић, „Оаза на рубу Европе“, *Политикин забавник*. URL: <http://politikin-zabavnik.co.rs/pz/tekstovi/oaza-na-rubu> (прист. 9. децембра 2025); “Trial Links Fotitch To Gestapo Woman”, *Daily Worker*, (New York, 1946), 2; Arquivo Diplomático e Biblioteca, Ministério dos Negócios Estrangeiros, “Processo de pedido de visto para Radmila Bajlioni, Gordana Bajlioni, Ljiljana Bajlioni e Gradimir Bajlioni”, Lisboa, 30 de Outubro de 1941. URL: <https://ahd.mne.gov.pt/Nyron/Archive/Catalog/winlibimg.aspx?doc=131054&img=7583> (прист. 9. децембар 2025).

Брабец, Чех и пашеног Јакова Бајлонија⁴⁰, који је био свестан чињенице да је потребна инвестиција у модернизацију. Он је 1884. године у пивару увео парни погон, други у Београду после Вајфертове пиваре, и изградио нове зграде. Међутим, лоши финансијски резултати приморали су га да већ 1888. године прода пивару породици Бајлони, али је наставио да ради у пивари као пивар.⁴¹

Слика 5. Пивара породице Бајлони пре Првог светског рата.
(Историјски архив Београда, збирка фотографија)

⁴⁰ Јан Брабец је био муж Антоније Валоухове (1844–?), сестре Јаковове супруге Марије.

⁴¹ *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 9; *Игњат Бајлони и синови*, (машинопис, око 1950, Историјска документација БИП-а), стр. 3; Н. Лукић, „Парна пивара „Игњат Бајлони и синови“ 1888–1946“, стр. 123; J. Z. Raušar, *Vzpomínky na Srbsko*, s. 56.

Јаков је преузео управљање пиваром, а био је и један од оснивача Прве српске пиварске компаније 1871. године и један од њених акционара. У првој години под управом породице Бајлони (1888) пивара је произвела 4.677 хектолитара пива, што је био релативно мали обим. Схвативши да не може да се такмичи са гигантском пиваром Вајферта, купио је околно земљиште и на њему изградио сладару и сопствено водоводно постројење за довођење воде из Дунава, а увезао је и модерну опрему из Чешке и Немачке. До 1900. године производња пива порасла је на 19.462 хектолитра годишње. Пиво се више није продавало само у бачвама, већ и у боцама, па је тако 1891. године произведено 220.000 боца пива. Ривалство са Вајфертом наставило се на Светској изложби у Паризу 1900. године, где је Бајлонијево пиво освојило „само“ сребрну медаљу, док је Вајфертово освојило злато. У то време пивара је запошљавала око педесет људи. Уз пивару је 1892. године отворена и пивница „Код Мале пиваре“ (данашња кафана „Скадарлија“), која је, захваљујући свом великом дворишту, постала веома популарна међу становницима Београда. На прелазу векова пиво је постајало све популарније у Србији – више га нису пили само становници Београда, већ и становници мањих градова. Растућа производња захтевала је сталну модернизацију, па је 1901. године нови механички систем за хлађење заменио до тада коришћени лед из Дунава и Саве.⁴²

Фирма Бајлони учествовала је на бројним међународним изложбама, где је освајала разне награде, и то не само за пиво, већ и за брашно – за које је добила златну медаљу на изложби у Антверпену 1885. године.

Јаков Бајлони није се бавио искључиво вођењем пиваре. Он је учествовао у изградњи српске државе, која је стекла независност 1878. године. Био је члан управних одбора Народне банке Србије, Управе државног монопола и Индустриске коморе. Такође је био оснивач и потпредседник Српског бродарског друштва и масон...⁴³

Игњат Бајлони млађи

Након смрти Јакова Бајлонија 1902. године, његов син Игњат млађи (1876–1935), који је завршио нижу гимназију, те државну Трговачку школу у Београду и Трговачку академију у Бечу,⁴⁴ преузео је вођење пиваре. Ускоро је

⁴² *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 9–10; Н. Лукић, „Парна пивара „Игњат Бајлони и синови“ 1888–1946“, стр. 124–125.

⁴³ *Игњат Бајлони и синови*, (машинопис, око 1950, Историјска документација БИП-а), стр. 4–5.

⁴⁴ „Игњат Бајлони“, *Политика*, 23. јул 1934, стр. 6. URL: https://digitalna.nb.rs/wb/NBS/Periodika/SD_2F6F6602455A67B1B521D786232CBF4A/1935/07/23?pageIndex=00006 (прист. 03. фебруара 2026).

преузео и вођење читаве фирме „Игњат Бајлони и синови“. Његов млађи брат Фрања (1878–1950) бринуо се о практичном вођењу пиваре. Иако Игњат није био родом из Литомишља, као његов отац и стричеви, није заборавио своје чешке корене. Карел Воитл се сећао своје пословне посете Србији 1903. године:

„На београдској железничкој станици дочекала нас је велика делегација Српског трговачког удружења, на челу са њеним председником, господином Костом Ризнићем. Са задовољством се предајем заштити члана који говори чешки, индустријалца господина Бајлонија...“⁴⁵ (...) „Млади Бајлони, ваљда тринаестоструки милионер, мој водич по доласку, присећа се чешке домовине свог деде, који је дошао из Литомишљског краја и пре неколико година покренуо посао у угоститељској индустрији у Београду. Данас је пословна кућа Бајлони једна од најуспешнијих и најпоштованијих. Његова имовина обухвата успешну чешку пивару (са годишњом производњом од око 30.000 хектолитара), млинове, газдинство са стоком, племенитим коњима и ретком живином... Као и многи други у Србији, фирма породице Бајлони заснована је на старословенској институцији задруге. Седморица рођака и браће су њени чланови са заједничком породичном имовином, којој се додају и доприноси њихових супруга...“⁴⁶

„Вече смо завршили у чешкој пивари, названој по свом производу и власнику, господину Бајлонију. Поред ове пиваре, у Београду постоји још једна пивара скоро исте величине и укупно девет пивара широм земље са годишњом производњом од око 80.000 хектолитара, што значи да су осталих седам, осим две у Београду, веома мале. Наше плзењско пиво такође се увози. Раније смо посетили срећни дом 29-огодишњег поглавара домаћинства Бајлони у градској четврти близу пристаништа. Шармантна госпођа Бајлони, права српска жена са пуном љубављу посвећена одгоју двоје преслатке деце и вођењу домаћинства, дочекала нас је са „слатким“. У барокном салону доминирају портрети у уљу предака породице Бајлони из Литомишља. У пивари, која се налази на супротном крају града (а којом управља млађи брат господина Бајлонија, са углавном чешком радном снагом), пространа је штала са бетонским подом претворена у банкет салу. Око дугих столова прекривених традиционалним српским јелима, како од брашна, тако и од меса („ражњићи“, односно мали комадићи говедине и другог меса набодени на штапиће), окупило се право српско-чешко друштво. Поред домаћина и њихових рођака, били су присутни и неки познати српски трговци са председником Ризнићем, наша делегација и делегација удружења „Лумир“, средишта чешке заједнице у Београду, која је овде прилично бројна и чији су чланови углавном занатлије. Овога пута, наш

⁴⁵ Karel Voítl, „Z výletu do Srbska. Cestovní mžikové kresby a poznámky od Karla Voítla“, *Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice*, (Praha, 1906), s. 62.

⁴⁶ Ibid, s. 65.

састанак су улепшале и српске даме. Бајлонијев производ, који су нам послужили у пенушавим чашама, заиста је учинио част својој домовини. Било је као да његово порекло потиче директно из плзењског краја. Није ни чудо што је некада привукла братске језике под власт пива, нешто што је било потпуно непознато у Србији пре нешто више од једне генерације, и што се то правило полако шири по целој земљи...⁴⁷

У то време, чланови породице су себе, упркос свом пореклу, сматрали првенствено Србима. Поред тога, напустили су своју изворну католичку вероисповест и прешли у православље.⁴⁸ Игњат Бајлони је наставио да гради додатне објекте, бушио је нове бунаре и увео електричну струју, а пивара је била једно од првих предузећа у Београду које је користило струју. До краја прве деценије 20. века, бренд Бајлони је заменио Вајферта на врху листе највећих произвођача пива у Србији – на пример, 1910. године су произвели 41.902 хектолитра. Њихово пиво се транспортовало и на Косово и у Македонију. Међутим, Бајлонији су сарађивали са својим конкурентима – заједно са Вајфертом су успешно вршили притисак на владу да смањи царинске дажбине на увоз пивских сировина и, обратно, да повећа царинске дажбине на увоз пива из Аустро-Угарске и Немачке, које је било јефтиније од српског пива. Године 1911. три највеће српске пиваре – Вајферт, Бајлони и Косовљанин из Јагодине (која је модернизована захваљујући Прашкој кредитној банци) – формирале су картел који је поделио тржиште и уједначио цене како би се заштитили од увозних пива.⁴⁹

На почетку Првог светског рата пивара је претрпела штету током аустројског артиљеријског гранатирања града, али је до краја 1914. године делимично обновила рад. Међутим, када је у октобру 1915. године Београд пао, пивара је обуставила рад до краја рата 1918. године.⁵⁰

Као и његови рођаци, Игњат Бајлони је био водећи члан више друштава и установа. Он је 1905. године ушао у управу Српског бродарског друштва, а касније је постао и њен директор; 1908. године постао је председник новооснованог Удружења београдских индустријалаца; 1911. године био је један од оснивача Индустријске коморе, чији је председник био од 1914. године.⁵¹ Током Првог светског рата постао је делегат војног министра за снабдевање храном, а

⁴⁷ Ibid, 229.

⁴⁸ *Игњат Бајлони и синови*, (машинопис, око 1950, Историјска документација БИП-а), стр. 7; V. Petrović, *O Cesima*, стр. 22.

⁴⁹ *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 10; Н. Лукић, „Парна пивара „Игњат Бајлони и синови“ 1888–1946“, стр. 125–126.

⁵⁰ *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 10; Н. Лукић, „Парна пивара „Игњат Бајлони и синови“ 1888–1946“, стр. 126–127.

⁵¹ Драган Милићевић, „Смрт једнога од вођа народне привреде. Личност и рад Игњата Бајлони“, *Политика*, 24. јул 1935, стр. 6. URL: https://digitalna.nb.rs/wb/NBS/Periodika/SD_2F6F6602455A67B1B521D786232CBF4A/1935/07/24?pageIndex=00006 (прист. 3. фебруара 2026).

био је укључен и у обавештајне и пропагандне активности у интересу Србије у савезничким земљама. Након рата, руководио је Дирекцијом за привредну обнову и снабдевање, учествујући у преговорима са америчком мисијом у Трсту и у преговорима о немачким ратним одштетама у Паризу.⁵²

Фирма „Игњат Бајлони и синови“ је тражила ратну одштету за уништени млин и оштећену пивару у Београду, након чега је отпочела велика реконструкција. Игњат Бајлони је купио нове машине из Немачке, Аустрије и Чехословачке, као и додатно околно земљиште, тако да је површина пиваре порасла на један и по хектар.⁵³

Број запослених варирао је, достижући максимумом од двеста радника. Многи стручњаци долазили су из Чешке. Прављено је неколико врста пива, углавном од жатечког хмеља – светло, тамно, карамелно, стаут итд. Пивара је имала разне радионице (колар, ковач, седлар, столар, лимар, електричар, бравар итд.), које су се бринуле о опреми пиваре као и о бројним превозним средствима. Компанија је имала складишта широм југословенске државе. Највећа производња остварена је 1925. године, када је произведено 72.548 хектолитара пива.⁵⁴

Слика 6. Комплекс нове пиваре Бајлонијевих, 1933.
(ИАБ, збирка фотографија)

⁵² V. Petrović, *O Česima*, str. 26.

⁵³ Н. Лукић, „Парна пивара „Игњат Бајлони и синови“ 1888–1946“, стр. 127.

⁵⁴ *Ibid*, str. 127–130.

Игњат се кретао и у највишим круговима српске политике. Од 1928. до 1934. године је обављао дужност гувернера Народне банке Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.⁵⁵ У фебруару 1932. године одликован је чехословачким орденом Белог лава.⁵⁶

Због растуће конкуренције увозних пива, основан је Савез пивске индустрије 1929. године, а Игњат Бајлони је изабран за његовог председника. Увоз и глобална економска криза изазвали су привремени пад производње у свим југословенским пиварама. Због кризе је 1934. формиран картел највећих српских, босанских и македонских пивара, који је поделио тржиште пива међу собом – Вајферту је додељено 46%, а Бајлонију 20% тржишта. Међутим, ово није много помогло, те је Бајлоније пивара, која је од 1934. имала максимални производни капацитет од 126.000 хектолитара пива годишње, 1935. године произвела свега 18.672 хектолитара.⁵⁷

Од акционарског друштва до данас

Након смрти Игњата Бајлонија, цела компанија „Игњат Бајлони и синови“ је 1936. године претворена у акционарско друштво. Акционари су били чланови породице, а Фрања Бајлони постао је председник управног одбора, док је Антон Бајлони био потпредседник.⁵⁸

Од 1937. године потрошња пива поново је почела да расте, а 1940. достигла је 45.508 хектолитара. Међутим, током немачког бомбардовања Београда априла 1941. године, неколико зграда на поседу пиваре Бајлони је изгорело. Упркос тешкоћама у снабдевању сировинама, производња је настављена и током окупације. Међутим, обим рада је значајно смањен због недостатка угља 1944. и штете изазване савезничким ваздушним нападом у априлу. Пивара је претрпела додатну штету током ослобођења Београда у октобру исте године, када су у њеној близини вођене жестоке борбе.⁵⁹

Након рата, имовина породице Бајлони је прво одузета 1945. године, а затим национализована без надокнаде крајем 1946. године. Млађи чланови породице (највероватније) су емигрирали у Француску.

⁵⁵ Д. Милићевић, „Смрт једнога од вођа народне привреде. Личност и рад Игњата Бајлони“, *Политика*, 24. јул 1935, стр. 6.

⁵⁶ *Игњат Бајлони и синови*, (машинопис, око 1950, Историјска документација БИП-а), стр. 7; *Československý řád Bílého lva 1923–1990. Jmenný rejstřík nositelů*. Archiv kanceláře prezidenta republiky, (Praha, 2015). URL: https://www.prazskyhradarchiv.cz/file/edee/vyznamenani/cs_rbl.pdf (прист. 27. августа 2025).

⁵⁷ *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 10; Н. Лукић, „Парна пивара „Игњат Бајлони и синови“ 1888–1946“, стр. 127–131.

⁵⁸ *Ibid*, str. 131–132.

⁵⁹ *Ibid*, str. 132.

Слика 7. Реклама пиваре Бајлони на Београдском сајму пред Други светски рат.
(ИАБ, збирка фотографија)

Пивара породице Бајлони је радила од 1947. до 1950. године под именом „Пивара Београд“, од 1950. до 1954. године, након спајања са другим пиварама, као „Индустрија пива 7. јули“, а затим поново самостално као „Београд“ (са филијалом у Нишу). Производња пива је расла, али је била ограничена недостатком простора за складиштење, али је упркос проблемима 1955. године произведено 64.038 хектолитара пива. Планирана модернизација није спроведена јер је, према новом урбанистичком плану, пивара требало да буде пресељена на Дунав. Пивара је 1963. године, као Погон II, укључена у новоосновани конгломерат за пића БИП (Београдска индустрија пива). У њу је коначно требало да се инвестира, али је на крају предност ипак дата некадашњој Вајфертовој пивари (Погон I). Пивара је 1967. године постала део резервата културне баштине Скадарлија. Због локације у самом центру града даље проширење није било могуће, па је 1971. године спроведена студија о претварању пиваре у музеј пива. Међутим, планови нису реализовани и пивара је наставила са радом од 1973. до 1989. године као БИП Скадарлија.

Почетком последње деценије 20. века у њој је почела да се пуни минерална вода „Скадарлија“, а део комплекса постао је први тржни центар у Србији.

Године 2006. компанија БИП продала је пивару са ресторанима „Велика Скадарлија“, „Бајлони“ и „Александар“, као и канцеларијски и комерцијални центар „Скадарлија“ и његове филијале, италијанској компанији „Star immobiliare“. Након више од 150 година, компанија је обуставила производњу пива и продала опрему. Комплекс је још два пута мењао власника, а део пиваре данас је запуштен и користи се као плаћени паркинг.⁶⁰

Рођаци

Нећак Игњата Бајлонија (син његовог брата Јана-Јована), Вацлав Бајлони (1853–1922), је из Опатова, села близу Литомишља, отишао у Србију. Његова ћерка Милева (1881–1931) удала се за Милана Крецловића (1877–1918), који је био син Чеха Јозефа Крецла, који је, заједно са Антоном Бајлонијем, научио млински занат у млину Антона Њемеца и касније радио за породицу Бајлони као управник складишта у Пожаревцу.⁶¹

Још један члан породице, родом из Литомишља, из генерације Антона Њемеца и Игњата Бајлонија стекао је славу у Србији. **Вавринец Валоух** (Vavřinec Valouch, 1814–1887), син пекара из Горњег предграђа Литомишља и брат горепоменутог Јозефа Валоуха, дипломирао је на Филозофском институту у Литомишљу,⁶² али није завршио студије у Бечу. Због лошег здравља, лекар му је препоручио промену климе, па је Вавринец отишао у Београд 1849. или 1850. године.⁶³ Почео је да ради као помоћник Милоша Поповића, који је 1851. године основао прву српску књижару. Поповићу се допао млади Чех, те му је помогао и, две године касније, продао књижару. Валоух се оженио Српкињом Персидом Лазаревић, стекао српско држављанство, прешао у православље и узео ново име – Велимир Валожић. Године 1858. објавио је свој први календар, а 1864. и прву књигу. Објављивао је књиге, од школских уџбеника, речника, занатских приручника до белетристике. Углавном се бавио објављивањем тзв. „популарног штива за народ“ домаћих аутора, али је понекад објављивао и преводима и познате светске писце као што су Жил Верн, Лорд Бајрон и други. Створио је ефикасну мрежу за дистрибуцију књига у земљи, а покушавао је да их дистрибуира чак и у најудаљеније крајеве Србије, укључујући и оне који су још били под турском влашћу. Изузев тога, он је и набављао и извозио књиге

⁶⁰ Ibid, str. 133–134.

⁶¹ *Породица и фирма Бајлони*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 4; Genealogija Radoslava Kreclovića.

⁶² Štěpánek, *Dějiny c. k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, s. 229.

⁶³ *Marija je rođena*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 1; Danilo Lučić, *Velimir Valozić: čovek, koji je prvi izdavao knjige u Srbiji*. URL: <https://www.beforeafter.rs/kultura/velimir-valozic-ko-je-i-kako-prvi-izdavao-knjige-u-srbiji/> [cit. 2025-08-27].

у иностранство, где је сарађивао са издавачима и трговцима књига у многим европским градовима.⁶⁴ Његове књиге је често илустровао Чех, Владимир Тителбах (Vladimír Titelbach). Године 1887. почео је да објављује и илустровани часопис, криминалне хронике тзв. *Црне листове*.⁶⁵

Валожихева књижара у Београду, у којој су се могли купити практично сви наслови објављени на српском и многа дела на страним језицима, била је место окупљања водећих личности српског културног живота. Међутим, он је одржавао контакте и са прашким издавачем Франтишеком Бартелом (1841–1911). Валожих је имао два сина и две кћери – Душан је умро релативно млад, а Милош је кренуо очевим путем. Кћери Милева и Ружа су се удале за Вацлава Бајлонија. Три њихове рођаке, сестре Валох из Литомишља, такође су се удале у Београду – Марија за Јакова Бајлонија, Антонија (Antonie) за Јана Брабеца, као што смо раније поменули, а Јозефа (Josefa, 1848–?) за српског официра Блажа Јурковића.⁶⁶

Милош Валожих је био успешан предузетник који је 1895. године први почео да објављује разгледнице у Србији. Такође се бавио хуманитарним радом, донирајући новац домовима за сирочад. Након Милоша, вођење књижаре преузели су његови синови – прво Михајло, а затим Драгутин. Књижара је затворена 1939. године.⁶⁷

Већ поменути **Франтишек Вшетечка**, родом из града Рокицани (Rokycany) у западној Чешкој и супруг Розе Њемцове, нећаке Игњата Бајлонија, био је успешан привредник у Београду. Водио је дестилерију поред некадашњег Њемецовог млина, а поседовао је и пашњаке у околини Београда, које је обрађивао и на којима је српским сељацима преносио савремене пољопривредне методе. Како се сећао у чланку у новинама *Народни лист* (*Národní listy*, 6. јануара 1866. године) песник Вићеслав Халек (Vítězslav Hálek, 1835–1874), који је посетио Београд 1865. године, било је код Вшетечке могуће наћи „право чешко домаћинство ... Његова радна снага су сви Чеси, и у његовом домаћинству ћете се осећати као код куће“.⁶⁸

⁶⁴ Милица Тарабић, „Књижарско-издавачки рад Велимира Валожиха и његових потомака“, *Библиотекар – часопис за теорију и праксу библиотекарства*, LXII/2020, 1, стр. 137–147.

⁶⁵ V. Petrović, *O Česima*, str. 223–225; Ana Stjelja, *Čovek koji je dao veliki doprinos popularizaciji knjige i razvoju knjižarstva*. URL: <http://velikiljudi.rs/istorija/knizhar-izdavach-prvih-razglednitsa-u-srbiji/> (prist. 12. maja 2017).

⁶⁶ *Marija je rođena*, (mašinopis, oko 1935, Istorijska dokumentacija VIP-a), str. 1.

⁶⁷ V. Petrović, *O Česima*, str. 225–226; Stjelja, *Čovek koji je dao veliki doprinos popularizaciji knjige*; Б. П. „Ускоро ће бити срушена некад велика и чувена књижара Велимира Валожиха“, *Политика*, 18. мај 1939, стр. 8. URL: https://digitalna.nb.rs/wb/NBS/Periodika/SD_2F6F6602455A67B1B521D786232CBF4A/1939/05/18?pageIndex=00008 (прист. 3. фебруара 2026).

⁶⁸ Vítězslav Hálek, *Cestopisy. Články z let 1861–1874*, (Praha: František Borový, 1925), s. 256.

Вшетечков млин био је место одржавања бројних прослава, од којих су најпознатије биле мајске прославе. Овако је једну од посета код Вшетечке описао Вићеслав Халек:

„Провео сам једно од најлепших вечери у дому професора Вшетечке, родом из Рокицана. Он живи са својим тастом близу Београда, где је изградио млин на парни погон. Чеси из Београда били су позвани на ту вечеру, а забава која је уследила била је тако искрено чешка да ми је била прави благослов након мог дугог путовања. Највеселији тада увече био је проф. Шафарик. Вероватно не постоји ниједна словенска песма коју он не зна, и својим неисцрпним хумором понудио нам је прави избор свих веселих словенских песама. Наш сународник, српски пуковник Зах, такође је био присутан, веома интеллигентан човек са којим сам провео много пријатних вечери. Зах је такође био директор војне академије у Београду; влада се веома плашила његових симпатија према ученицима (академије) и недавно га је преместила у Крагујевац како не би био у Београду. Зах је по природи озбиљан, али те вечери био је толико весело да га нико никада раније није видео таквог...“⁶⁹

Супружници Вшетечкови су се као пензионери вратили у Праг, где је њихов син Јанек студирао хемију како би преузео породични посао. У Београд су долазили само лети у своју резиденцију. Накратко су се вратили у Србију да помогну Јанеку да преузме пословање. Остатак живота провели су у Прагу.⁷⁰

Имамо само фрагментарне информације о члановима породице Тоболар (Tobolář) из Литомишлa. Антон Њемец био је ожењен Вероником (1811–1902), ћерком сапунџије Јиндржиха Тоболаржа. Остали чланови ове проширене породице дошли су у Србију заједно са породицом Њемец, или, прецизније, следили су их. Антон Бајлони се оженио Аном (1842–1896), ћерком Вероникиног брата Јиндржиха Тоболаржа, кундачара, произвођача кундака за пушке. Вероникин други брат, Карел Тоболарж, лимар имао је два сина који су се такође преселили у Србију. Карел Тоболарж (1846–?) је у Братинцу код Антона Њемеца, заједно са Антоном Бајлонијем и Јозефом Крецлом, научио млинарски занат, али се на крају вратио у Литомишл и тамо радио као сапунџија. Његов брат Франтишек Тоболарж (1844–?), који је завршио гимназију у Литомишлу, неколико година

⁶⁹ V. Hálek, *Cestopisy*, s. 274. У неколико чланака објављених у јануару 1866. године у прашким новинама *Народни лист*, В. Халек је описао своје утиске посете Београду. У њима је пре свега изразио своје дубоко разочарење ауторитарним стилем власти у Србији, који је, по мишљењу аутора, далеко превазишао полицијски режим током Баховог апсолутизма у Аустрији 1850-их. Такође је критиковао то што је наишао на дубоко неповерење према свим странцима и досељеницима у Србији, које Срби колективно називају „Швабе“, укључујући у то не само Чехе, али, на Халково изненађење, такође Хрвате и пречанске Србе.

⁷⁰ *Стариј Антон Њемец*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 2; J. Z. Raušar, *Vzpomínky na Srbsko*, s. 56–58, 103.

је, заједно са Хинеком Вајлдом (Huněk Wild)) из Рокицана, водио млин који је Њемец основао у Београду када су се његови власници, Вшетечкови, привремено преселили у Праг. Између осталог, Тоболарж је одржавао традицију локалних мајских прослава, којима су присуствовали не само његови сународници већ и министри српске владе. Сам није волео да се појављује у јавности, али се тим поводима истицао као поборник Николе Пашића.⁷¹

Барбора Тоболаржова (Tobolářová, око 1855–1921), вероватно супруга Франтишека Тоболаржа, била је привремено задржана као држављанка непријатељске државе док је у јулу 1914. посећивала рођаке у Литомишлу, на почетку Првог светског рата.⁷²

Закључак

Некако је мистерија како је успех ових земљака из Литомишла могао бити заборављен, с обзиром на то да су, поред астронома Здењек Копала (Zdeněk Kopal, 1914–1993), који је од 1938. године радио у САД и Енглеској, били међу најуспешнијим чешким емигрантима пореклом из Литомишла. Савременици успона породице у другој половини 19. века очигледно су били упознати са судбином Бајлони и њихових рођака, а спискови ученика литомишљске гимназије укратко бележе њихове професије у одраслом добу – Јакуб Бајлони је наведен као „гостионичар у српском Београду“, Фрања Тоболарж као „млинар у Београду“. Међутим, Вавржинец Валоух-Валожић је наведен без занимања.⁷³ Да ли је могуће да нико у Литомишлу није знао да су гостионичари постали индустријалци? У својој књизи пуној невероватних детаља (али и грешака), локални историчар, иначе лекар и градоначелник, Франтишек Лашек помиње детаље попут оног да је Франтишек Тоболарж био тајни поборник Николе Пашића,⁷⁴ али не каже ни реч о Бајлонијевима. Можда се позвао на мемоаре Јозефа Здењек Раушара, који пише о „Тоболаржу из Литомишла“ и о Бајлонијевима, али не наводи њихово тачно порекло. Здењек Неједли (Zdeněk Nejedlý)⁷⁵ детаљно је пратио судбину Антоњина Њемеца, али Бајлонијеве спомиње само

⁷¹ *Стариј Антон Њемец*, (машинопис, око 1935, Историјска документација БИП-а), стр. 2; V. Petrović, *O Česima*, str. 17; J. Štěpánek, *Dějiny c. k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, s. 315; J. Z. Raušar, *Vzpomínky na Srbsko*, s. 58, 103.

⁷² Н. Лукић, „Београђани у аустроугарским логорима 1914. године“, *Годишњак града Београда*, LX (2013), стр. 137.

⁷³ J. Štěpánek, *Dějiny c. k. vyššího gymnázia v Litomyšli*, s. 229, 238, 315.

⁷⁴ F. Lašek, *Oživené litomyšlské paměti*, s. 75.

⁷⁵ Литомишљски рођак, универзитетски професор Здењек Неједли (1878–1962) био је чувени музиколог, историчар литературе и музике, ђак Томаша Гарига Масарика. Члан Комунистичке партије од међуратног периода, постао је после 1948. године један од твораца стаљинистичке културне политике. Иако у чешкој средини важи за контроверзну личност, не могу се оспорити

у списковима учесника револуције 1848. године. До недавног времена чак ни стручњацима у регионалној историји Литомишља име Бајлони није било познато, док им Милан Фирст (Milan Fürst), председник Чешке Беседе у Београду, није скренуо пажњу на њихово постојање. Овај чланак стога делимично „отплаћује дуг“ који је регионална историографија Литомишља дуговала овој породици, која је у Чешкој готово заборављена.

Истовремено, чланак исправља неке детаље из историје породице у Чешкој који се појављују у српским изворима. Аутори биографија сачуваних у архивима пиваре очигледно су вршили нека истраживања у Литомишљу, али су направили и одређене грешке, вероватно због делимичног непознавања чешких прилика и претераног поверења у традиционална сећања породице Бајлони на њихову стару домовину.

У овом чланку исцрпно смо користили вероватно све постојеће изворе о породици Бајлони настале пред њено исељење у Србију, а које се налазе у чешким архивима. Ови извори су већином скромни, јер њени чланови својим активностима нису прекорачили оквир локалних збивања у тада малом градићу и мало који од њих су били уопште забележени. Јасно је да су много већи траг оставили на тлу Србије, где су постали значајни предузетници и учесници јавног живота. Међутим, чак ни активности породице и њен живот у Србији још увек нису довољно документовани у историографији. Многа питања остају отворена за будућа истраживања. Стога би будући истраживачи требало да се усредсреде на српску историју породице и, не мање важно, на њену судбину након национализације и емиграције, о којој су доступне информације и даље веома недовољне. Верујемо да такво истраживање може допринети даљем проучавању развоја српске економске и друштвене елите у другој половини 19. и првој половини 20. века.

многе његове заслуге, поред осталог и у проучавању прошлости и културне баштине родног Литомишља.

Извори и литература

- Státní oblastní archiv v Hradci Králové (Državni regionalni arhiv u Hradecu Kralovom)
 Sbírka matrik Východočeského kraje (Zbirka matičnjih knjiga Istočnočeskog regiona)
 Matriky narozených farnosti Litomyšl, sign. 1300, 1301, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308 (1735–1850)
 Matriky oddaných farnosti Litomyšl, sign. 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 5409 (1761–1884)
 Matriky zemřelých farnosti Litomyšl, sign. 1328, 1331, 1332, 5411, 7489 (1796–1902)
 Matrika narozených farnosti Opatov, sign. M-28 2375 (1826–1843)
 Matrika zemřelých farnosti Opatov, sign. M-28 2384 (1836–1889).
 Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli (Državni kotarski arhiv Svitavy sa sedištem u Litomišlu)
 Mezifondový soubor kronik, Kronika města Litomyšle, (1848) 1851–1914, sign. KR–33.
 Archiv města Litomyšle, oddíl 1b, Městská gruntovní kniha, 1735–1794, kniha 93.
 Regionální muzeum v Litomyšli (Regionalni muzej u Litomišlu)
 Sbírka vědeckých rukopisů, inv. č. 197-1-2, August Sedláček, *Topografie Litomyšle*.
 Istorijska dokumentacija BIP-a, Dokumenta iz zaostavštine Ignjata Bajlonija, fotokopije dokumenata u posedu Nenada Lukića)
Porodica i firma Bajloni, mašinopis, oko 1935.
Stariji Anton Njemec, mašinopis, oko 1935.
Marija je rođena, mašinopis, oko 1935.
Ignjat Bajloni i sinovi, mašinopis, oko 1950.
Prepis, rukopis, asi 1921.
 Arquivo Diplomático e Biblioteca, Ministerio dos Negocios Estrangerios. URL: <https://ahd.mne.gov.pt/Nyron/Archive/Catalog/> (pristupljeno 2. februara 2026)
- Politika* (Beograd)
Daily Worker (New York)
- Hálek, Vítězslav. *Cestopisy. Články z let 1861–1874*. Praha: František Borový, 1925.
 Jirasek, Alojz. *Filozofska historija*. Bački Petrovac: Deoničarsko Društvo, 1921.
 Lašek, František. *Oživené litomyšlské paměti*. Litomyšl: Městské muzeum, 1940.
 Lašek, František. *Litomyšl v dějinách a výtvarném umění*. Litomyšl: J. R. Veselík, 1946.
 Lukić, Nenad. „Beograđani u austrougarskim logorima 1914. godine“, *Godišnjak grada Beograda*, LX (2013), str. 109–174. (ćirilica)
 Lukić, Nenad. „Parna pivara „Ignjac Bajloni i sinovi“ 1888–1946“, *Nasleđe*, 16, 2015, str. 123–138. (ćirilica)
 Lukić, Nenad. *Tri veka pivarstva u Beogradu*. Katalog izložbe. Beograd: Muzej nauke i tehnike, 2019. (ćirilica)
 Mirković, Ena. „Mlin „Ignjat Bajloni i sinovi“ u Malom Crniću“. [Godišnji rad Požarevačke gimnazije]. Požarevac: Gimnazija u Požarevcu, 2003.

- Nejedlý, Zdeněk. *Litomyšl. Tisíc let života českého města*. Litomyšl: Výstavní výbor města Litomyšle, 1934.
- Pastrnáková, Iva. „České a slovenské vplyvy na kultúrny vývoj Srbska koncom 19. storočia“. *Slovanský prehľad*, 94, 2 (2008), s. 294–298.
- Pelikán, Jan et al. *Dějiny Srbska*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013.
- Petrović, Vuk. *O Česima i njihovim potomcima u Srbiji južno od Save i Dunava*. Beograd: Češka beseda, 2015.
- Plecháčec, Ivo. „Litomyšlská národní garda v roce 1848“. In: *Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle a okolí, K 700. výročí povýšení Litomyšle na město v roce 1959*. Pardubice: Krajský dům osvěty, 1959, s. 149–173.
- Raušar, Josef Zdeněk. *Vzpomínky na Srbsko z let 1884–1897 a naše krajany v něm*. Praha, 1932.
- Skřivánek, Milan. *Litomyšl 1259–2009, město kultury a vzdělávání*. Litomyšl: Město Litomyšl, 2009.
- Štěpánek, Josef. *Dějiny c. k. vyššího gymnázia v Litomyšli*. Litomyšl: Město Litomyšl, 1894.
- Tarabić, Milica. „Knjižarsko-izdavački rad Velimira Valožića i njegovih potomaka“. *Bibliotekar – časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva*, LXII/2020, 1, str. 137–147. (ćirilica)
- Trojan, Pavel. *Češi a Bělehrad 1918–1939*. [Diplomová práce FF UK]. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2009.
- Urban, Otto. *Česká společnost 1848–1918*. Praha: Svoboda, 1982.
- Voitl, Karel. „Z výletu do Srbska. Cestovní mžikové kresby a poznámky od Karla Voitle“, *Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice*. Praha, 1906, s. 57–67, 152–163, 229–238, 447–457, 526–539.
- Žáček, Václav et al., *Češi a Jihoslované v minulosti. Od nejstarších dob do roku 1918*. Praha: Svoboda, 1975.
- Bajlonova pivara*. URL: <http://beobuild.rs/forum/viewtopic.php?t=1610> (pristupljeno 27.8.2025).
- Československý řád Bílého lva 1923–1990*. Jmenný rejstřík nositelů. Archiv kanceláře prezidenta republiky. (Praha, 2015). URL: https://www.prazskyhradarchiv.cz/file/edee/vyznamenani/cs_rbl.pdf (pristupljeno 27.8.2025).
- Lopandić, Duško. *Oaza na rubu Evrope*, URL: <http://politikin-zabavnik.co.rs/pz/tekstovi/oaza-na-rubu> (pristupljeno 9.12.2025).
- Lučić, Danilo. *Velimir Valozić: čovek, koji je prvi izdavao knjige u Srbiji*. URL: <https://www.beforeafter.rs/kultura/velimir-valozic-ko-je-i-kako-prvi-izdavao-knjige-u-srbiji/> (pristupljeno 27.8.2025).
- Marie Thiollier Ernoul's Family Tree*. URL: <http://gw.geneanet.org/cybergenes?lang=en&m=N&v=Bajloni> (pristupljeno 27.8.2025).
- Nušić, Branislav. *Beogradske kafane*, URL: https://www.kodkicosa.com/beogradske_kafane.htm (pristupljeno 29.1.2026).
- Prvi parni mlin na Balkanu*. URL: <http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2002/11/09/srpski/SR02110805.shtml> (pristupljeno 12.5.2017).

Stjelja, Ana. *Čovek koji je dao veliki doprinos popularizaciji knjige i razvoju knjižarstva.*

URL: <http://velikiljudi.rs/istorija/knizhar-izdavach-prvih-razglednitsa-u-srbiji/> (pristupljeno 12.5.2017).

Zorić, G. M. *Malo Crniće: Bajlonijev mlin opet melje.* URL: <http://www.novosti.rs/vesti/srbija.73.html:422412-Malo-Crnice-Bajlonijev-mlin-opet-melje> (pristupljeno 27.8.2025).

Summary

MA Petr Chaloupka (1980)

PhD Ondřej Vojtěchovský (1977)

The Bajloni family and its roots in the Czech city of Litomyšl

From the 1850s until the end of the interwar period, the Bajloni family were among the leading Serbian entrepreneurs. They were involved in the hospitality, milling, and brewing industries, and their brewery was one of the two largest in Serbia until it was nationalized after World War II and merged into a larger company BIP (Belgrade Industry of Beer). The Bajlonis came from the eastern Bohemian town of Litomyšl, where their ancestor had moved from northern Italy in the 1770s. In Litomyšl, the family belonged to the artisan-bourgeois class, its members being engaged in tinworking and leatherworking. In the first half of the 19th century, Litomyšl was one of the important regional centers of the Czech national movement. In 1848, the Bajlonis, together with their compatriots, took part in the revolutionary events in Litomyšl. After the revolution was suppressed and some of the participants were briefly imprisoned, several former revolutionaries from the then Habsburg Monarchy emigrated for political reasons. One of the countries they headed for was Serbia, which Czech patriots regarded as a brotherly Slavic country. In the 1850s, several hundred Czechs emigrated to Serbia, partly for political reasons. In this context, Ignác-Ignjat Bajloni also came to Serbia with his family, following his relative Antonín-Anton Němec, who ran a mill in the Serbian countryside. The Bajlonis took over the business and expanded it. In addition, they bought a pub in Belgrade and later founded a modern industrial brewery. The family quickly integrated into Serbian society. They followed the example of other Czech immigrants, who retained their specific Czech identity but at the same time easily accepted Serbian identity within the framework of common Slavic culture. As a rule, Czech immigrants converted from Catholicism to Orthodox Christianity, Serbianized their first names, and many also their surnames. The Bajloni family and their relatives and countrymen, such as the Všetečka, Tobolář, and Valouch-Valožíć families, whose fates are also mapped in the article, were active within the Czech community in Belgrade. This community was relatively fluid. Its members often returned to Bohemia, while new immigrants arrived. It was also characterized by a diverse social composition and internal cohesion. Craftsmen and small traders predominated, with the Bajloni family belonging to the upper economic class. The article thus points to specific patterns of behaviour among members of this family of immigrant origin, fully integrated into Serbian society, but still linked to their old homeland through family ties and business strategies. The article is based on original source research in Czech regional archives, working with contemporary Czech literature, especially memoirs and travelogues of Czech visitors to Belgrade, as well as the family's personal collection, which is located in Serbia.

Key words: Bajloni family, Bohemia, Litomyšl, Immigration into Serbia, Czechs in Belgrade, Family relations, Migrations, Entrepreneurship, Brewing